

Дівчина, жінка, інакша

Про книгу

Роман відомої британської письменниці Бернардин Еварісто являє собою 12 історій різних жінок, здебільшого чорношкірих англійок. Не поєднані загальним сюжетом, ці історії, як і життєві дороги героїнь, тонко й вигадливо переплетені. Режисерка і вчителька, банкірка і прибиральниця, фермерка і небінарна особа зі світу соцмедіа — всі вони прагнуть свого і сподіваються знайти відповіді на питання, хто вони і звідки, чого варті і куди йти далі. «Дівчина, жінка, інакша» звучить багатьма голосами, які зливаються в чудовий хор. І хор цей виконує гімн самому життю.

Букерівська премія 2019

БЕРНАРДІН
ЕВАРІСТО

ДІВЧИНА, ЖІНКА, ІНАКША

ФАБУЛА
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ

Бернардин Еварісто

ДІВЧИНА, ЖІНКА, ІНАКША

Роман

Видавничий дім «Фабула»
2021

Оригінальна назва твору: Girl, Woman, Other

Це видання опубліковано за узгодженням з Aitken Alexander Associates Ltd. і The Van Lear Agency LLC.

Copyright © Bernardine Evaristo, 2019

© Я. Машико, пер. з англ., 2021

© ВД «Фабула», 2021

ISBN 978-617-522-013-9 (epub)

Усі права збережено. Жодна частина цієї книжки не може бути відтворена або передана в будь-якій формі або будь-якими засобами, електронними чи механічними, включно з фотокопією, записом чи будь-якою системою зберігання та пошуку інформації, без письмового дозволу власників авторських прав.

Електронна версія створена за виданням:

Еварісто Бернардин

Е13 Дівчина, жінка, інакша. Роман / Пер. з англ. Я. Машико. — Харків : ВД «Фабула», 2021. — 400 с.

ISBN 978-617-522-003-0

Роман відомої британської письменниці Бернардин Еварісто являє собою 12 історій різних жінок, здебільшого чорношкірих англійок. Не поєднані загальним сюжетом, ці історії, як і життєві дороги героїнь, тонко й вигадливо переплетені. Режисерка і вчителька, банкірка і прибиральниця, фермерка і небінарна особа зі світу соцмедіа — всі вони прагнуть свого і сподіваються знайти відповіді на питання, хто вони і звідки, чого варті і куди йти далі.

«Дівчина, жінка, інакша» звучить багатьма голосами, які зливаються в чудовий хор. І хор цей виконує гімн самому життю.

УДК 82-312.1

Шановний читачу!

Спасибі, що придбали цю книгу.

Нагадуємо, що вона є об'єктом Закону України «Про авторське і суміжні право», порушення якого карається за статтею 176 Кримінального кодексу України «Порушення авторського права і суміжних прав» штрафом від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Повторне порушення карається штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням всіх примірників, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, аудіо-

і відеокасет, дискет, інших носіїв інформації, обладнання та матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Кримінальне переслідування також відбувається згідно з відповідними законами країн, де зафіксовано незаконне відтворення (поширення) творів.

Книга містить криптографічний захист, що дозволяє визначити, хто є джерелом незаконного розповсюдження (відтворення) творів.

Щиро сподіваємося, що Ви з повагою поставитеся до інтелектуальної праці інших і ще раз Вам вдячні!

Розділ перший

Амма

1

Амма

крокує набережною вздовж річки, що розділяє її місто, кілька ранкових барж повільно пропливають поблизу

ліворуч — пішохідний міст із доріжкою, схожою на палубу, і стовпчиками-щоглами

праворуч — вигин річки, яка прямує на схід повз міст Ватерлоо в бік куполів собору Святого Павла

вона відчуває сонце, що починає сходити, і ще прохолодне повітря, поки місто не сповнилось теплом і вихлопами

далі на набережній скрипаль виграє щось вкрай піднесене

п'єса Амми, «Остання дагомейська амазонка^{1}», сьогодні ввечері у Національному

вона пригадує часи, коли починала в театрі

коли вона та її партнерка по ранкових пробіжках, Домінік, прославились, бо заважали постановкам, які зачіпали їхні політичні погляди

їхні добре поставлені акторські голоси долинали з глибини партеру, опісля чого вони швиденько тікали

вони вірили у протест — публічний, підірвний та вкрай дратівливий для тих, хто по той бік

вона пам'ятає, як вилила пінту пива на голову режисера, чия вистава зображувала напівоголених чорношкірих жінок, які носилися по сцені мов ідіотки

перед тим як поспішно зникнути на задвірках Гаммерсміту^{2}.

викрикуючи

потім Амма десятиліттями жила у вигнанні немов відступниця, закидуючи ручними гранатами спільноту, що позбулася її

аж поки мейнстрім не почав усотувати те, що раніше сприймалося як радикальне, і вона сподівалася стати частиною цього

що відбулося лишень тоді, коли перша художня керівниця Національного стала біля штурвала три роки тому

після вислуховування постійних ввічливих «ні» від її попередників, їй зателефонували якось вранці в понеділок, одразу після сніданку, коли її життя порожньо простягалося в напрямку хіба що перегляду чергового телесеріалу

в захваті від сценарію, треба ставити, чи не візьметесь і за це? я знаю, що це раптово, та, може, вип'ємо кави цього тижня?

Амма робить ковток свого американо з додатковою порцією кави,
наближаючись до сірого бруталістичного арткомплексу

принаймні вони хоча б спробували оживити цю бетонну споруду, що
нагадує бункер, і поставили сучасні дисплеї з неоновною підсвіткою,
тож містина радше прогресивна, ніж консервативна

кількома роками раніше вона була готова до того, що її виставлять
щойно вона наважиться зайти в ці двері, бо тоді для походів у театр
люди одягали дійсно своє найкраще вбрання

і зневажливо дивилися на тих, хто був зодягнений неналежно

вона хоче, щоб людей приводила на її постановки зацікавленість, їй
було начхати на те, у що вони були зодягнені, у неї самої був власний
стиль «поганки», який, між іншим, постав зі звичних джинсових
комбінезонів, беретів а ля Че Гевара, арафатки та незмінного значка
з двома поєднаними дзеркалами Венери^{3} (поговорімо про відкриту
демонстрацію своїх почуттів, дівчинко)

сьогодні ж вона носить сріблясті чи золотаві кросівки взимку,
а влітку — надійні сандалі «Біркіз»^{4}.

узимку — чорні штани, мішкуваті або приталені залежно від того, чи
носить вона цього тижня 12 чи 14 розмір (верхній одяг на розмір
менший)

влітку — візерунчасті східні шаровари, трохи нижче колін

узимку — яскраві асиметричні сорочки, джемperi, жакети, пальта

цілий рік її пергідрольні дреди укладені так, що стирчать мов свічки на
святковому торті

срібні сережки-кільця, громіздкі африканські браслети та рожева
помада

ось її нев'януче ствердження власного характерного стилю

Яз

нещодавно описала її стиль як «схожа на божевільну бабку, мам», вона вмовляє її купляти одяг у «Маркс-енд-Спенсер», як це роблять нормальні матері, й відмовляється йти поруч вулицею

Яз добре розуміє, що Амма завжди буде якою завгодно, та тільки не нормальною, і хоча їй п'ятдесят, вона ще не надто стара, але спробуй розповісти про це дев'ятнадцятирічній; хай там як, старіння не слід соромитися

особливо якщо враховувати, що вся людська раса перебуває в одному човні

однак інколи здається, що вона — єдина серед її друзів, хто бажає святкувати старіння

бо це ж такий привілей не померти завчасно, тому, як насувається ніч, вона розповідає їм про це за своїм кухонним столом у затишному будиночку з терасою у Брикстоні

коли вони куштують страви, які принесли з собою: нутове рагу, курча по-джамайськи, грецький салат, сочевичне карі, запечені овочі, ягня по-марокканськи, рис із шафраном, салат з буряком та кейлом, джолоф^{5} із кіноа та безглютенову пасту для справді дратівливих і метушливих людей

коли вони наливають у склянки вино, горілку (менше калорій) або щось легше для печінки, якщо так лікар прописав

вона очікує, що вони підтримають її опір скаргам ровесників; натомість отримує збентежені посмішки — а як же приступи артриту, втрата пам'яті та гарячий піт?

Амма проходить повз вуличну музикантку

вона підбадьорливо усміхається дівчині, яка відповідає тим же

вона витягає кілька монет і кладе їх до футляра для скрипки

вона не готова відмовитися від сигарет, тому спирається на мур і запалює одну, ненавидячи себе за це

реклама говорила її поколінню, що вони виглядатимуть дорослими, гламурними, владними, вмілими, бажаними й, понад усе, крутими

ніхто не казав, що насправді це зробить їх мертвими

вона кидає погляд на річку і відчуває, як теплий дим опускається її стравоходом, заспокоюючи її нерви і намагаючись побороти викид адреналіну після кофеїну

сорок років прем'єр, а вона й досі боїться

а що, як її розкритикують? зійдуться на однозіркових відгуках, про що ж великий Національний думав, коли вирішив впустити цю нікчемну самозванку в будівлю?

звичайно, вона знає, що вона не самозванка, вона написала п'ятнадцять п'єс і поставила понад сорок, і, як сказав один критик, на Амму Бонсу можна покластися, бо вона ризикує

а що, як перші глядачі, що аплодували стоячи, просто були добрими?

ох, помовч, Аммо, ти ж грім-баба, чи ти забула?

поглянь

у неї фантастична команда: шість актрис у віці (бувалі), шість посередині кар'єри (ще нічогенькі) та три свіжих обличчя (наївні й сповнені надій), серед яких — талановита Сімон, що приплентається

ніяка на репетиції, забувши вимкнути праску, плиту чи зачинити вікно у своїй спальні, й витрачатиме дорогоцінний час репетицій на панічні дзвінки своїм сусідкам

кілька місяців тому вона б продала свою бабцю у рабство, щоб отримати цю роботу, а тепер вона перетворилася на зіпсуту маленьку примадонну, яка розкидається дорученнями перед режисеркою — принести їй карамельне лате, як-от було кілька тижнів тому, коли в репетиційній залі залишились тільки вони вдвох

я така стомлена, занила Сімон, натякаючи, що у всьому винна Амма, бо змушує її так важко працювати

нема що й казати, наразі вона мала справу з Маленькою Міс Сімон Стівенсон

Маленька Міс Стівенсон — яка думає, що оскільки вона опинилася в Національному одразу після театральної школи, то вона за крок від того, щоб підкорити Голлівуд

вона ще зрозуміє

і досить скоро

у такі моменти Амма сумує за Домінік, яка вже давно втекла до Америки

вони мали б розділити цей прорив у її кар'єрі

вони познайомилися у вісімдесятих на прослуховуванні для художнього фільму, події якого розгортаються у жіночій в'язниці (а де ж іще?)

обидві були розчаровані, коли їм запропонували ролі рабині, служниці, повії, няні чи злочинниці

і не отримали роботи

вони бідкалися в підвальній забігайлівці в Сохо, наминаючи яечню з беконом, втиснуту між двома скибками сируватого білого хліба, й запиваючи це дешевим чаєм — і все це поряд із секс-трудівницями, які гарцюють на сусідніх вулицях

задовго до того, як Сохо перетворився на модну гей-колонію

глянеш на мене? сказала Домінік і Амма глянула, в ній не було нічого улесливого, материнського чи злочинницького

вона була дуже класною, неймовірно гарною, вищою за більшість жінок, стрункішою за більшість жінок, з окресленими вилицями і таємничими очима з густими чорними віями, які буквально кидали тінь на її обличчя

вона одягалася в шкіру, мала коротку стрижку з довгою чорнявою чілкою навскіс та їздила по місту на старому пошарпаному велосипеді, який замикала надворі на ланцюг

хіба вони не бачать, що я богиня у плоті й крові? скрикнула Домінік із промовистим жестом, крутнувши головою й струснувши чілкою, та прибрала принадну позу

Амма була нижчою та мала африканські сідниці й стегна

ідеальна для ролі рабині, як сказав один режисер, коли вона зайшла на прослуховування для постановки про емансипацію

після чого вона одразу ж вийшла геть

натомість режисер-постановник сказав Домінік, що та марнує його час, явившись тут для ролі у вікторіанській драмі, оскільки тоді в Британії не було чорношкірих

вона заявила, що були, обізвала його невігласом і також покинула кімнату

однак, у її випадку, вона ще й гримнула дверима

Амма усвідомила, що знайшла споріднену душу у Домінік, яка разом з нею покаже всім, де раки зимують

і щойно новини про ці витівки розлетілися, обидві стикнулися з проблемами у пошуку роботи

вони вирушили до місцевого паба, де полилися і розмова, і вино

Домінік народилася у Сент-Ползі, передмісті Бристолю, у сім'ї з мамою Цецилією, афрогаянкою, чиї предки були рабами, та батьком Вінтлі, індогаянцем, чиї предки були найманими працівниками з Калькутти

вона — найстарша з десяти дітей, які більше походили на чорношкірих, ніж на азійців, та й вважали себе такими, тим паче, що й батько, як і люди, серед яких він виріс, вважав себе радше афро-карибцем, ніж індіємцем

Домінік усвідомила свою сексуальну орієнтацію ще в підлітковому віці та мудро тримала це в секреті, бо не була певна, як відреагують її друзі та рідні, а ставати вигнанкою їй не хотілося

вона спробувала кілька разів з хлопцями

їм сподобалося

вона ж терпіла

у віці шістнадцяти років, прагнучи стати актрисою, вона вирушила до Лондону, де люди з гордістю заявляють про свою аутсайдерську ідентичність за допомогою значків

вона спала просто під арками набережної Вікторії, а то й під дверима магазинів уздовж вулиці Стренд, якось її допитали працівники

житлової асоціації темношкірих, яким вона збрехала й плакалася, що втекла з дому, бо батько бив її

службовця з Ямайки це не вразило, тож ти кажеш, що тебе били?

Домінік розширила свою скаргу — заявила про сексуальне насильство з боку батька й отримала кімнату в хостелі; через вісімнадцять місяців, після щотижневих слізних звернень до офісу житлової асоціації, її переселили до квартири з однією спальнею у маленькому квартирному блоці п'ятдесятих років у Блумзбері

я зробила те, що мала, щоб знайти житло, розповіла вона Аммі, не найкращий вчинок, визнаю, але я нікому не нашкодила, бо мій батько про це не дізнається

вона поставила собі за мету навчитись історії темношкірого населення, культури, політики, фемінізму, відкрила для себе альтернативні книгарні Лондону

вона приходила у «Сістеррайт»^{6} в Ізлінгтоні, де автором кожної книжки була жінка, і годинами гортала сторінки; вона не могла дозволити собі щось купити, однак прочитала книжку «Подруги: антологія чорного фемінізму»^{7}.

щотижня частинами, стоячи, так само прочитала все, що тільки могла дістати, із доробку Одрі Лорд^{8}.

продавці у книжкових крамницях, здається, не звертали на це жодної уваги

коли мене прийняли до вкрай ортодоксальної театральної школи, я вже була політизована і постійно кидала їм виклики, Аммо

єдина темношкіра на цілу школу

вона жадала відповідей на питання, чому це жінки не можуть грати чоловічі ролі у п'єсах Шекспіра, і навіть не намагайтеся порушувати тему міжрасових кастингів, кричала вона керівнику курсів, поки інші, включно зі студентками, мовчали

я усвідомила, що була сама по собі

*

наступного дня директор школи викликав мене до себе

ти тут, щоб стати акторкою, а не політикинею

якщо й надалі створюватимеш проблеми, відрахуємо

ми тебе попередили, Домінік

і не кажи, відповіла Амма, замовкни або забирайся, еге ж?

щодо мене, то я успадкувала бойовий дух від свого батька, Квабени, який був журналістом, що виступав за незалежність Гани

аж поки не дізнався, що його збираються заарештувати за підбурювання до заколоту, тож дістався сюди й почав працювати на залізниці, де й зустрів Маму на станції «Лондон-Брідж»

він був контролером, а вона працювала в офісі над вестибюлем вокзалу

він підлаштовував усе так, щоб саме він перевірів її квиток, а вона — щоб бути останньою, хто покидає потяг, щоб змогти перекинутися кількома словечками з ним

Мама, Гелен, мулатка, народилася 1935 року в Шотландії

її батько був студентом з Нігерії, який зник щойно закінчивши своє навчання в Абердинському університеті

навіть не попрощавшись

уже потім, через кілька років, її мати дізналася, що він повернувся в Нігерію до своєї дружини й дітей

вона навіть не знала, що у нього була дружина й діти

у тридцятих-сорокових роках Мама була не єдиною метискою в Абердині, однак однією з небагатьох, щоб відчувати це на собі

вона покинула школу рано, вступила до коледжу секретарок, а потім вирушила до Лондону, куди з'їжджалися африканські чоловіки задля навчання чи роботи

Мама ходила на їхні танцювальні вечірки та у клуби в Сохо, там звертали увагу на світліший відтінок її шкіри та менш кучеряве волосся

вона казала, що відчувала себе бридкою, аж поки африканські чоловіки не заперечили цьому

ти б бачила, якою вона тоді була

щось середнє між Ліною Горн та Дороті Дендрідж

тож так, справді бридка

Мама сподівалася, що на їхньому першому побаченні вони сходять у кіно і потім до її улюбленого місця, клубу «Афрік» у Сохо, вона добрячу кількість разів натякала йому на це, бо полюбляла танцювати під ритми хайлайфу^{9} та західно-африканського джазу

натомість він повів її на соціалістичні збори, що проходили в одній із дальніх кімнат пабу в райончику Елефант-енд-Касл

де сиділа група чоловіків, цмулячи пиво та обговорюючи політику незалежності

вона сиділа там, намагаючись здаватись зацікавленою, враженою його інтелектом

він же був вражений її мовчазною згодою, якщо хочеш знати

вони одружилися та переїхали до Пекема

я була їхньою останньою дитиною та першою дівчинкою, пояснила Амма, видихаючи дим у залу, і так густо задимлену

з трьох моїх старших братів двоє стали адвокатами й один — лікарем, їхня покірність батьковим очікуванням означала, що я вже не була під тиском наслідувати чийсь приклад

його турбувало лишень одне — щоб я вийшла заміж та народила дітей

він думає, що моя акторська кар'єра — це хобі, поки я не досягну вищезгаданого

батько — соціаліст, який прагне революції, щоб покращити більшість людства

буквально

я кажу Мамі, що вона вийшла заміж за патріарха

поглянь на це так, Аммо, каже вона, твій батько народився чоловіком у Гані у 1920-х роках, а ти народилася жінкою у Лондоні у 1960-х

і що ти маєш на увазі?

тобі не варто очікувати від нього порозуміння, яке ти хочеш отримати

я сказала їй, що вона — прихильниця патріархату та співучасниця системи, яка пригнічує всіх жінок

вона заявила, що людські створіння заплутані

я сказала, що не потребую її настанов

Мама працювала вісім годин на день на роботі, виховувала чотирьох дітей, поралася по дому, піклувалася, щоб для патріарха сім'ї кожного вечора на столі була вечеря, а кожного ранку — випрасувані сорочки

тим часом він рятував світ

єдиним його домашнім обов'язком було щонеділі приносити м'ясо від м'ясника, така собі приміська варіація мисливця-збирача

можу сказати, що нині Мама позбавлена тих радощів, бо ми поїхали, тому вона повсякчас прибирає або прикрашає дім

вона ніколи не жалілася на свою долю і не сперечалася з ним — явна ознака її пригноблення

вона розповідала мені, що на початку стосунків намагалася тримати його за руку, однак він її висмикував, кажучи, що це англійська манірність, більше вона не намагалася

та все ж щороку він дарує їй найсопливішу валентинку, яку тільки можна купити, і любить сентиментальну кантрі-музику, недільними вечорами сидить у кухні, слухаючи альбоми Джима Рівза та Чарлі Прайда

тримає в одній руці склянку віскі, витираючи сльози іншою

*

Батько жив передвиборчою агітацією, демонстраціями, пікетуванням біля парламенту та стовбиченням біля ринку Лювішем, продаючи примірники «Соціалістичного робітника»

я зростала, слухаючи під час сімейної вечері його проповіді про зло капіталізму та колоніалізму й заслуги соціалізму

то була його трибуна, а ми були його бранці-слухачі

він буквально насилу запихав нам свої політичні ідеї

він, можливо, був би важливою особою у Гані, якби повернувся туди після здобуття нею незалежності

натомість він «Довічний Президент» нашої сім'ї

він не знає, що я лесбійка, ти жартуєш? Мама казала мені не розповідати йому, і так було нелегко їй розповісти, вона сказала, що підозрювала про це, коли в моді були спідниці прямого крою та кучері, а я почала носити чоловічі «левайси»

вона гадала, що це минеться, я їй пригадала це, коли мені вже стукнуло сорок

Батько не мав часу на «гомиків» і сміявся з усіх гомофобних жартів телекоміків щосуботи, коли ті не глузували зі своїх тець чи темношкірих

Амма розповіла про свій перший візит до групи темношкірих жінок у Брикстоні під час свого останнього шкільного року, вона побачила листівку в місцевій бібліотеці

жінка, яка відчинила двері, Елейн, мала ідеальний німб афро й була зодягнена у світло-блакитні джинси та обтислу джинсову сорочку

Амма відразу відчула до неї потяг, вона пішла за нею до головної зали, де жінки сиділи на диванах, стільцях, подушках або на підлозі, схрестивши ноги, й попивали каву та сидр

вона соромливо взяла сигарету з пачки, яку передавали по колу, сіла на підлогу, опершись на крісло з пошарпаною котом оббивкою, відчуваючи біля своєї руки теплу ніжку Елейн

вона слухала, як вони дискутували про те, як це — бути темношкірою жінкою

як це бути феміністкою, коли білі феміністські організації не приймають їх

як це, коли расисти обзивають їх нігерками або навіть б'ють

як це, коли білі чоловіки відчиняють двері або поступаються місцем у громадському транспорті білій жінці (що є сексизмом), але не їм (що є расизмом)

Амма теж має досвід, вона приєднується під рефрен, ми чуємо тебе, сестро, ми всі такого зазнали, сестро

вона відчула — вона серед своїх

під кінець того першого вечора жінки попрощалися, й Амма запропонувала Елейн допомогти помити чашки та попільнички

вони опинилися на одному з продавлених диванів у світлі вуличних ліхтарів під віддалений акомпанемент поліційних сирен

вона ясно відчула, як це — любити себе

це було ще одне повернення додому

наступного тижня, коли вона прийшла на збори,

Ейлін обіймалася з іншою жінкою

а її цілковито ігнорувала

вона більше ніколи не ходила туди

Амма і Домінік сиділи в пабі, аж поки їх не виперли звідти після

численних келихів з червоним вином

вони вирішили створити власну театральну трупку, щоб стати акторками, адже жодна з них не була готова зрадити своїм поглядам, щоб отримати роботу

або стулити рота, щоб зберегти її

це був найочевидніший шлях

вони нашкрябували ідеї для назви на жорсткому туалетному папері, поцупленому з убиральні

театральна трупа «Бушменки» — така назва найкраще відображала їхні наміри

вони будуть голосом у театрі, в якому панувала тиша

там лунатимуть історії темношкірих та азійських жінок

вони створять театр на своїх умовах

це стане девізом їхньої трупи

«На наших умовах»

або «Ніяк».

Вітальні перетворилися на репетиційні зали, реквізит розвозили на старих драндулетах, костюми шукали по секонд-гендах, декорації збирали по смітниках, вони кликали друзів на поміч, кожен учився в процесі роботи, у міру необхідності, вносячи свою частку в загальний процес

вони друкували заяви на гранти на старій друкарській машинці, якій бракувало клавіш, складання бюджету було для Амми настільки незрозумілою справою, як квантова фізика, вона уникала усілякої роботи з паперами

вона сердилася на Домінік, коли та із запізненням приходила на управлінські наради та йшла ще до їх завершення, посилаючись на головний біль чи ПМС

вони скандалили, коли вона заходила до канцелярського магазину й одразу вибігала, заявляючи, що це викликало у неї панічну атаку

вона сварила Домінік, коли та не написала сценарію, який обіцяла написати, бо допізна зависала в нічному клубі, або коли забувала свої репліки посеред вистави

минуло шість місяців з моменту зародження ідеї, а вони постійно сварилися

вони здружились, однак зрозуміли, що не можуть працювати разом

Амма організувала у себе вдома вирішальну зустріч

повечеряли вони стравами з китайського ресторанчика і за келихом вина Домінік зізналася, що отримує більше задоволення від організації гастролей для трупи, ніж від виступів перед глядачами, й надає перевагу бути собою, а не вдавати з себе інших людей

Амма зізналася, що любить писати, ненавидить адміністративну роботу, та й чи дійсно хороша з неї актриса? злість вона грала прекрасно — на цьому і була межа її можливостей

Домінік стала менеджеркою трупи, Амма — художньою керівницею

вони наймали актрис, режисерів, дизайнерів і монтажників, організували національні гастролі, які тривали місяцями

їхні п'єси — «Наскільки важливо бути жінкою», «Жіноче обрізання: Мюзикл», «Шлюб без домовленостей», «Хитрощі»^{10} — ставили у громадських центрах, бібліотеках, експериментальних театрах, на жіночих фестивалях та конференціях

вони роздавали листівки перед закладами, гостям, що заходили й виходили, темними ночами незаконно ліпили афіші на білборди

вони почали отримувати відгуки в альтернативних ЗМІ й навіть самостійно випускали щомісячний журнал «Бушменки»

але, враховуючи жалюгідно низькі продажі та, щиро кажучи, жалюгідний рівень письма, він витримав лише два числа після свого грандіозного запуску одного літнього вечора у «Сістеррайті»

куди група жінок навідалася випити на шару, трохи розлили на хідник, підпалили, щоб було світло, і теревенили

*

Задля додаткового заробітку Амма влаштувалася на роботу до бургер-бару на площі Пікаділлі

де вона продавала гамбургери, зроблені з переробленого картону, вкриті зневодненою цибулею та гумовим сиром

які вона також безкоштовно їла під час своїх перерв і які нагородили її прищами

через її помаранчевий нейлоновий костюм і таку саму шапочку клієнти бачили в ній служницю в уніформі, яка має робити все, що вимагатимуть

а не її чудову, артистичну, високо індивідуалістичну та бунтівну сутність

коли до бару заходили утеклі з дому «хлопці за викликом», які вертаються недалеко від станції й з якими вона вже встигла заприятелювати, вона підкидала їм ще й безкоштовні хрусткі пиріжки з цукром та смаком яблука

навіть не думаючи, що через кілька років відвідає їхні похорони

вони не розуміли, що незахищений секс це танець зі смертю

ніхто не розумів

її домівкою була покинута фабрика у Детфорді з бетонними стінами, проваленою стелею та зграєю щурів, які пережили всі спроби знищити їх

опісля вона перебиралася до ряду подібних убогих споруд, аж поки не знайшла собі містечко у найбільш бажаному в цілому Лондоні сквоті^{11}, колишній офісній будівлі радянського типу на задвірках району Кінгз-Крос

їй добряче пощастило почути про це місце однією з перших, коли воно ще не було переповнене

вона залишалася нагорі, коли судові виконавці встановили гідравлічний екскаватор біля головного входу

що спричинило жорстокі контрзаходи і тюремне ув'язнення для головорізів, які гадали, що судовий виконавець заслуговує на добрячого копняка

вони прозвали це Бійкою за Кінгз-Крос

а будівля потому стала відома як Республіка Фрідомія^{12}.

їм пощастило теж, бо власник нерухомості, такий собі Джек Стеніфорт, проживаючи у вільному від податків Монте-Карло і збагачуючись від прибутків, що давав сімейний бізнес із виготовлення столового начиння у Шеффілді, раптом виявив до них приязнь, дізнавшись новини від власної холдингової компанії

він воював у складі інтернаціональної бригади під час громадянської війни в Іспанії

та й про свою невдалу інвестицію у будівлю в одному з найубогіших районів Лондону він майже забув

тож якщо вони дбатимуть про це місце, написав він

вони можуть залишатися там даром

вони зупинили нелегальне отримання електропостачання та відкрили рахунок у Лондонській службі енергозабезпечення

подібно вчинили й з газопостачанням, бо доти обходилися тим, що хитрували з лічильником за допомогою п'ятдесятипенсової монетки

їм потрібно було створити систему управління і, щоб розібратися з цим, одного суботнього ранку вони скликали збори у вестибюлі

марксистки заявляли, що організують Центральний комітет Робітничої республіки Фрідомії, що було трохи занадто, думала Амма, адже бачила, як їхня більшість послуговується «принциповою позицією проти вірних псів капіталізму» як приводом не працювати

хіпі висловили думку, що сформуують комуну та всім ділитимуться, але вони були настільки розслабленими та безтурботними, що їх ніхто і не

слухав

захисники довкілля хотіли заборонити аерозолі, пластикові пакети і дезодоранти, що налаштувало проти них усіх, навіть панків, хоч ті навіть не уявляли, як це — пахнути м'ятою

вегетаріанці вимагали не вживати м'яса, вегани додали до цього ще й молочку, а прихильники макробіотики пропонували всім їсти на сніданок варену капусту

растамани хотіли легалайзу і шматок землі на задньому подвір'ї для Ньябінгхі^{13} зборів

кришнаїти закликали всіх приєднатися до них по обіді, коли вони вистукуватимуть у барабани на Оксфорд-стрит

панки просили дозволу слухати крикливу музику, та їх самих перекричали

геї вимагали закріпити в конституції помешкання антигомофобний закон, на що всі відповіли — яка ще конституція?

радикальні феміністки вимагали квартири «тільки для жінок», із самоврядуванням по типу кооперативу

лесбійки — радикальні феміністки вимагали своїх власних квартир подалі від нелесбійок — радикальних феміністок, також із кооперативним самоврядуванням

темношкірі радикальні феміністки-лесбійки хотіли того самого, за винятком недопущення всередину білошкірих будь-якої статі

анархісти пішли, адже будь-яка форма управління є зрадою всього, у що вони вірять

Амма воліла бути сама по собі і взаємодіяла з тими, хто не намагався нав'язати іншим свою волю

врешті-решт на основі ротації сформували управлінський комітет з різноманітними правилами проти наркоторгівлі, сексуальних домагань і голосування за торі

шмат землі на задньому подвір'ї став спільним простором, який облямовували скульптури з брухту

люб'язно надані митцями

*

Аммі вдалося заграбастати машинописне бюро, та й таке велике, що вона могла бігати навколо нього

із власним туалетом і умивальником, які вона тримала блаженно чистими та сповненими квіткових ароматів

вона пофарбувала стіни і стелю у разючій криваво-червоний колір, прибрала сіре килимове покриття, постелила на дерев'яну підлогу кілька плетених килимків із рафії, прилаштувала уживані плити, холодильник, крісла-мішки, пуфик та ванну, які знайшла на звалищі

її кімната була достатньо великою для вечірок й достатньо великою, щоб усім завалитися спати опісля

у розпалі вечірки з програвача долинали диско-ритми Донни Саммер, «Сістер Следж», Мінні Ріпертон та Чаки Хан

Роберта, Сара, Едіт, Етта і Матильда Сантінг були фінальними саундтреками її звабливих нічних пригод

за лакованою китайською ширмою вісімнадцятого століття, врятованою зі звалища поблизу старого китайського посольства

вона пройшла через багатьох жінок Фрідомії

вона хотіла сексу на одну ніч, більшість хотіли продовження

дійшло до того, що вона боялася наштотуватися в коридорі на своє колишнє завоювання, Маріс, перекладачку з Гваделупи

якщо вона не гримала в Амміні двері посеред ночі, благаючи впустити, то ховалася десь поряд, щоб накинутися на ту, що прийшла отримати те, чого бажала сама

це переросло у вигуки «Аммо» з її вікна щоразу, як та наближалася до будівлі, і досягло апогею, коли одного разу вона висипала на Амму ціле відро лушпиння, коли та проходила попід її вікном

це розлютило одразу і екосвідомих, і управлінський комітет, який звернувся до Амми з проханням «припинити смітити під власними дверима»

Амма відписала, що навдивовижу швидко люди, яким дали крихту влади, перетворилися на *тоталітарних фашистів*

вона засвоїла цей урок, а уваги їй ніколи не бракувало; фанатки-групіз ставали в чергу до Амми та Домінік, головних акторок театру «Бушменки»

всілякі — від молодих лесбійок до жінок, які їм в матері годились

Амма нікого не відкидала, вона вихвалялася перед своїми друзями, що її смаки по-справжньому егалітарні, оскільки виходять за межі культури, класу, переконань, раси, релігії та віку

що, на щастя, дарувало їй більше ігрове поле

(вона приховувала свою пристрасть до великих грудей, бо це було не феміністично — виокремлювати частини тіла для сексуальної об'єктивізації)

Домінік була більш вимоглива і моногамна, час від часу вона обирала актрис, здебільшого блондинок, чий мікроскопічний талант був затьмарений їхньою макроскопічною красою

або моделей, чия зовнішність була їхнім талантом

вони тусили в барах «тільки для жінок»

«Фолен Енджел», «Рекетс», «Белл», бар театру «Дрілл Голл», де по понеділках зависали лесбійки, а по п'ятницях — підпільна забігайлівка «Перл» у Брикстоні, якою керувала Перл, ямайська жінка середніх літ, яка звільняла свій підвал від меблів, ставила стереосистему і сама продавала квитки на вході

Амма переживала відданість одній людині як ув'язнення, вона ж покинула свої домівку заради свободи та пригод, а не щоб виявитися скутою бажаннями іншої особи

якщо вона спала з якоюсь жінкою більше двох-трьох разів, то вони, зазвичай, переходили від привабливих вільних стосунків до зростаючої залежності

усього за тиждень

вона ставала їхнім єдиним джерелом щастя, а вони намагалися здобути владу над її автономією, за будь-яку ціну

образи, сльози, звинувачення в егоїзмі та безсердечності

Амма навчилася оминати таких жінок, прямо заявляти про свої наміри, ніколи не спати з тією самою жінкою двічі, ну добре, тричі

навіть якщо їй хотілося цього

секс був простою, нешкідливою людською втіхою і ближче до своїх сорока вона мала його вдосталь

скільки їх було? сотня чи півтори? а може, більше?

кілька друзів запропонували їй сходити до психотерапевта, щоб допоміг їй вгмонитись, вона відповіла, що є практично незайманою

порівняно з чоловіками рок-зірками, які вихваляються завойованими тисячами, проте ними всі захоплюються

чи їм хтось радив сходити до психотерапевта?

на жаль, одна чи дві з її перших коханок цькували її у соціальних мережах через роки, наче минуле тільки й чекало моменту, щоб заїхати по фізіономії

одна жінка запостила, що Амма була її першою, коли вони зустрілися тридцять п'ять років тому, і що вона так напилася, що всю її заблювала

це так боляче, я ніколи не отямлюся від цього, причитала вона

або жінка, яка гналася за нею по Реджент-стрит і кричала, що вона їй так і не передзвонила

за кого ти себе маєш, ти, претензійна кривляко-задавако? ти порожнє місце, ось ти хто, *порожнє*

ти, напевно, забула прийняти свої пігулки, любочко, викрикнула Амма у відповідь, перш ніж зникнути в підземному лабіринті магазину «Топшоп»

Амма вже давно втратила інтерес до стрибків з ліжка в ліжку; з часом вона почала жадати інтимності, яка з'являється, коли ти емоційно, хоча і не винятково, зближуєшся з людиною

немоногамні стосунки — у цьому вся вона, чи зараз це називають поліаморією^{14}? як це описує Яз, наскільки вона розуміє, це те саме, тільки різні назви, ох *дитинко*

є Долорес, графічна дизайнерка з Брайтону, та Джекі, ерготерапевтка^{15} з Гайгейту

з ними вона знайома вже сім і три роки відповідно й вони обидві незалежні жінки, які живуть повним життям (і з дітьми) поза їхніми стосунками з нею

вони не нав'язливі чи одержимі, не ревниві чи власницькі, та й узагалі вони подобаються одна одній, тож інколи поринають у *лямур de труа*

при нагоді

(Яз була б шокована, якби про це дізналася)

доросла Амма інколи сповнюється ностальгією за своїми молодими роками, згадує, як вони з Домінік вирушили в паломництво до легендарного клубу «Гейтвейз»^{16}.

схований у підвалі Челсі в останні роки свого п'ятидесятирічного існування

він був майже порожнім, за барною стійкою стояли дві жіночки середнього віку з чоловічими стрижками та в костюмах, і мали такий вигляд, ніби тільки-но зійшли зі сторінок «Колодязя самотності»^{17}.

танцпол був ледь освітлений, і дві старенькі й щупленькі жіночки, одна в чорному костюмі, інша в сукні стилю сорокових танцювали щічка до щічки під пісню Дасті Спрингфілд «Погляд кохання»

і там навіть не було блискучої диско-кулі, яка б крутилася посеред стелі й огортала б їх зоряним сяйвом.

3

Амма жбурнула свою каву у сміттєвий бак і рушила прямо до театру повз бетонний майданчик для скейтбордистів, розписаний графіті

надто рано для цих молодих починати свої смертоносні стрибки та повороти без шоломів та наколінників

ці молоді такі безстрашні

як і Яз, що йде кататись на велосипеді без шолома

яка біситься, коли її мати говорить, що саме в шоломі полягає різниця між

а) обійтися лише головним болем

б) заново вчитися розмовляти

вона заходить через службовий вхід, вітається з охоронцем, Бобом, який бажає їй успіхів сьогодні ввечері, прямує коридорами і нагору сходами й урешті опиняється на величезній сцені

вона оглядає порожню тиху залу, що нагадує формою віяло і змодельована на кшталт грецьких амфітеатрів, щоб кожен глядач міг без перешкод спостерігати за дійством

більше тисячі глядачів займуть свої місця сьогодні ввечері

так багато людей збереться поглянути на її творіння, неймовірно

майже повний зал було викуплено, тільки-но з'явився перший відгук

як щодо чогось зовсім інакшого?

«Остання дагомейська амазонка», написана й зрежисована Аммою Бонсу

про жінок-войовниць, що служили королю у вісімнадцятому-дев'ятнадцятому століттях

жінок, що жили при королі і мали вдосталь їжі й рабинь

які покидали палац у супроводі дівчини-рабині, що калатала у дзвоник, попереджаючи чоловіків триматися якомога далі, а то їх вб'ють

які стали вартовими палацу, бо чоловікам не можна було довіряти, адже вони можуть відтяти королю голову або каструють його шаблею, поки той спатиме

які були загартовані голяка пробиратися крізь колючі гілки акацій

яких відправляли в дрімучий ліс на дев'ять днів навчитись виживання

які уміло стріляли з мушкетів й з легкістю могли обезголовити своїх ворогів і випустити їм кишки

які боролися з сусіднім народом Йоруба і французами, які прийшли їх колонізувати

які зросли в шеститисячну армію і кожна з яких була дружиною короля

які ні з ким, окрім короля, не могли кохатись, і чиїх синів убивали

коли Амма почула про них уперше, то вирішила, що вони, мабуть, самі вирішили цим займатися, не може ж бути, щоб їх розділяли за статтю?

ось так і народилася ідея її п'єси

на сцену виходить Наві, остання амазонка, вразлива і юна наречена, дарована королю; її, неспроможну народити йому дитину, виганяють з його покоїв та змушують долучитися до його жіночого війська, де вона витримує небезпечні посвячення і завдяки своїй могутній

фізичній силі та хитрим стратегіям бою зростає у званні й стає легендарною полководицею амазонок, такою, що лякає чужинців своєю безстрашністю і жорстокістю

Амма зображує, що Наві вірна своїм численним коханкам, навіть якщо втомилася від них, як вона піклується про те, щоб король давав їм легку хатню роботу й щоб не вигнав геть до убогого життя

під кінець п'єси Наві, стара і самотня, знову єднається зі своїми колишніми коханками, які то з'являються, то зникають, мов привиди, завдяки голограмам

вона знову переживає війни, що прославили її, і ті, завдяки яким король добував рабів, а нелегальні работорговці, що мали з ним справу, оминали блокади, постачаючи рабів до Америки

вона пишається своїми здобутками

відеопроєкції показують її битви в дії, гримуче озброєне військо амазонок, яке вимахує мушкетами та мачете

з вереском і вигуками у напрямку глядачів

мороз по шкірі, жах

а в кінці

смерть Наві

світло потроху згасає

аж поки не настає суцільна темрява

Амма хотіла б, щоб Домінік прилетіла побачити п'єсу, яку вона першою прочитала ще десять років тому, тільки-но Амма її написала

п'єсу, на постановку якої чекали так довго, бо кожен театр, якому її пропонували, відмовлявся — їм таке не підходить

а вона не могла змиритися з думкою відновлення театру «Бушменки» для постановки п'єси

коли Домінік пішла, лінкором довелося управляти самій

що вона й робила кілька років, почувавши себе покинутою, так і не знайшовши когось, хто б замінив Домінік, яка шукала практичні рішення для Амминих креативних ідей

зрештою вона розпустила труп

і подалася у фріланс

Ширлі

її давня подруга буде тут сьогодні ввечері, ще з юнацьких років вона відвідує кожну Аммину постановку, вона — невіддільна частина її життя, відколи вони одинадцятирічними зустрілися у середній школі, коли Ширлі, ще одна, окрім неї, темношкіра дівчинка у школі, підійшла до неї на гральному майданчику, коли під час обідньої перерви Амма стояла там самотою серед жвавих дівчаток у зеленій шкільній формі, які верещали, кричали й раділи, стрибаючи зі скакалкою і граючи в класики та піжмурки

і от Ширлі постала перед нею

Ширлі, з ідеально випрямленим волоссям, зі своїм блискучим личком (це все вазелін, як згодом виявила Амма), з ідеально зав'язаною шкільною краваткою й білими шкарпетками, підтягнутими до колін

така стримана, така чепурна, така гарненька

не те що Амма з її скуйовдженим волоссям, здебільшого тому, що вона ніяк не стримувалася, щоб не розпустити дві кіски, що їй заплітала мати кожного ранку

або своїми шкарпетками, що постійно спадали їй до щиколоток, бо вона не могла стриматися, щоб не терти ногою об ногу

або своїм кардиганом, який був на три розміри більшим, бо мати хотіли, щоб він прослужив їй три роки

привіт, сказала вона, мене звати Ширлі, хочеш я буду твоєю подругою?

Амма кивнула, Ширлі взяла її за руку й повела до гурту, з яким вона тільки-но грала в резинки

відтоді вони були нерозлучні, Ширлі була уважною на уроках і завжди могла допомогти з домашнім завданням

Ширлі годинами вислуховувала, як Амма розповідає про хлопців, у яких закохалася, а згодом, після перехідного бісексуального періоду (їй легкої закоханості у братів Ширлі, Ерола і Тоні), й про дівчат

Ширлі ніколи і слова поганого не сказала про її сексуальну орієнтацію, прикривала, коли вона прогулювала школу, та жадібно слухала її розповіді про молодіжний театр — як вони курять, цілуються, п'ють та грають — саме в такому порядку, навіть коли після школи їхні шляхи розійшлися, Ширлі подалася у вчителювання, а Амма до театру, вони підтримували свою дружбу

і навіть коли Амміні друзі-митці казали, що Ширлі чи не найтупіша людина на всій планеті й чи дійсно вона має її запрошувати? Амма заступалася за простакуватість Ширлі

вона хороша людина, протестувала вона

Ширлі няньчилася з Яз, хоч би коли вона попрохала (Амма теж няньчила дівчаток Ширлі, може, раз чи двічі?)

Ширлі ніколи не жалілася, коли Аммі потрібно було позичити грошей, щоб повернути борги, що вона інколи списувала як «подарунок на день народження»

здавалося, ніби це односторонні стосунки, поки Амма не дійшла думки, що вона робить цікавішим та яскравішим безпечне й передбачуване життя Ширлі

і саме цим вона віддячувала їй

потім були члени її групи чи банди, як поправила її Яз, ніхто не каже «група друзів», мам, це що, з доісторичних часів?

вона сумує за тим, якими вони були, коли досліджували себе і не думали, як сильно все зміниться у прийдешні роки

її група приходила на її прем'єри, була на тому кінці дроту (стаціонарного, звичайно — і як їм це вдавалося?) коли вони ночами виходили розважатися

були там, щоб поділитися життєвими драмами і розворушити душу

Мейбл була фріланс-фотографом, яка, досягнувши свого тридцятиліття, одразу стала гетеросексуалкою і покинула своїх подруг-лесбійок, перетворившись на, ймовірно, першу темношкіру домогосподарку в Ширі, яка носить непромокальну куртку і катається на конях

Олівін не помічали на кастингах у Британії, була надто темненькою, тож вона подалася до Голлівуду, де знімається в популярних детективних серіалах, живе мов зірка в будинку з видом на океан та мелькає у глянці

Катріна була медсестрою, яка повернулася до Абердину, де, як вона сказала, її місце, стала переконаною англофілкою, вийшла заміж за Кірсті, лікарю, й відмовляється приїжджати до Лондону

Лакшмі буде сьогодні ввечері, вона — саксофоністка, яка пише музику для їхніх вистав, раніше вона вважала, що нема нічого гіршого за пісню й мелодію та почала шукати себе в ніші авангарду і грала те, що

Амма в глибині душі вважала музикою на кшталт «бінг-бенг-бонг», яка увінчує переважно дивні фестивалі у віддалених полях, де більше корів, ніж учасників

Лакшмі також перетворилася на неймовірну гуру-персону для довірливих студентів, яких вона навчає в музичному коледжі

які всідаються колом у її муніципальній квартирі, попиваючи дешевий сидр із горнят для чаю

у той час, як вона сидить, схрестивши ноги, на дивані у просторій мантиї, волосся розпущене, з проблеском сивини

критикуючи послідовність акордів на користь мікротональній імпровізації та політемпових, поліритмічних і мультифонічних структур та ефектів

водночас заявляючи, що композиція мертва, дівчата й хлопці

я цілком за сучасну імпровізацію

навіть якщо Лакшмі уже майже під шістдесят, її обраний коханець, чоловік чи жінка, залишається у віці 25–35 років, на верхній межі якого ці стосунки й закінчуються

коли Амма починає випитувати, та пояснює, що кидає їх з *інакшої* причини, а не тому, що вони вже не такі дивовижні, свіженькі та підтягнуті

а потім була Джорджі, єдина, яка не пережила дев'яності

помічниця водопровідника з Уельсу, власна сім'я Свідків Єгови покинула її через те, що вона гомосексуалка

вона стала покинутою сиріткою, яку вони взяли під своє крило

єдина жінка у муніципальній водопровідній службі, вона була змушена терпіти постійні натяки від своїх колег-чоловіків з їхніми жартами про «монтажні дірки», «відсмоктування», «ніпелі» та «кулькові клапани»^{18}.

так само, як і коментарі про те, що б вони зробили з її дупцею, коли вона ремонтувала щось під умивальником або заглядала до жолоба

Джорджі

яка випивала по два літри кока-коли на день, а вночі змішувала її з алкоголем та наркотиками

серед її групи їй найменше щастило у залицянні з жінками, і, на жаль, хоч це й безглуздо, вона думала, що завжди буде самотня

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

Рекомендована література

Секрети фасилітації.
SMART-посібник із
результативної роботи
в групі

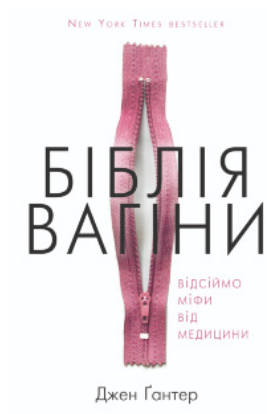
Місячне сяйво

Магічні таємниці
мольфарів

Гормони. Як
тестостерон,
ендорфіни і Ко
впливають на наше
життя

Біблія вагіни. Відсіймо
міфи від медицини!

NATALIA

Перейти до категорії
Художня література

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ